

#

Wszystkiej lifflandckiej
ziemie, jako przed tym
sama w sobie była, krotkie a pożyteczne
opisanie. K woli Ich Miłością,
krolewskim kommissarzom,
etc. etc.
uczynione.

Drukowano w Krolewcu Pruskim
przes Jana Daubmanna, Roku
Pańskiego. 1567.

#

Jaśnie Wielmożnym
Panom a Panom. Panu
Janowi z Służewa, wojewodzie brzeskiemu,
konińskiemu i miedzyrzeckiemu staroście,
etc. Panu Janowi Christoporskiemu z Christoporzyc,
kastellanowi wieluńskiemu, etc. Panu Janowi
Kostce z Tangenberku, kastellanowi gdańskiemu, podskarbiemu
ziem pruskich, puckiemu i czczewskiemu staroście,
etc. J.K.M. i wszystkiej Korony Polskiej. Do
Jasno Oświeconego X. Pruskiego, etc. Posłom i
kommisarzom, etc. Panom i dobrodziejom
swym miłościwym, łaski bożej i rozmnożenia
wszelakich, w dobrym
zdrowiu, fortun na długie czasy
od Pana Boga
winszuję etc.

Jaśnie Wielmożni Panowie,
a dobrodzieje moi
miłościwi. Gdym sobie
z pilnością uważał, jakobym
mogł znak niejaki
meae debitae gratitudinis naprzeciw. W.W.
pokazać, opuszczając Slejdana, i insze
książki na stronę, umyśliłem był De
ruina Romani Imperii Waszym Wielmożnością
gwoli dać drukować. Ale gdym
sie czasowi krotkiemu przypatrował i z
kaletą jakmiarz pustą porachowywał.
Przyszły mi ku ręku książeczki o lifflandckiej
ziemi, nie tak wielkie, jako moim maluczkiem
zdanim potrzebne, i wielom naszym
pożyteczne: tymem tedy cum mapa
mundi, i z inszymi kosmografy, tudzież
z powieścią statecznych ludzi jął weryfikować.
A iżem około tej lifflandckiej ziemi
szersze i dostateczniejsze językiem polskim
książeczki uczynił. Tedy ie W.W.
jako moim Miłościwym Panom i Dobrodziejom
ofiaruję, pokornie żądając,
iżeby nie tak na ten lichy dar, jako na chutliwą
dobrą wolą względ raczyli na ten
czas mieć, pomniąc na onę starodawną

polską przypowieść. Lepszy chleb z solą
z dobrą wolą, niżeli marcypan za niewolą.
Za tym W. Wielmożności Panu
Bogu w mocną obronę poruczam.
Prosząc iego S. Miłości, iżeby W. Wielmożności
ku czci i chwale swej świętej
i dla pożytku osobliwego, sławnej Koronny
Polskiej, w błogosławieństwie
swym na długie a szczęśliwe w dobrym
zdrowiu czasy zachować raczył. Dan
w Krolewcu Pruskim. 24 księżycza
lipca. Roku od narodzenia
Pana Chrystusowego
1567.

Waszych Wielmożności
wierny zawždy sługa.
Marcin Kwiatkowski z Rożyc
X.J.M.P. jurgieltnik.

#

Do czytelnika.

Czytelniku miły, miej na to baczość,
iż gdzie krzyżyk + taki obaczysz, rozumiej,
iż to Moskwicin wziął.

A gdzie K.P. ujrzysz, tedy to przysłucha
krolowi Jego Miłości polskiemu,
etc. etc.

A gdy S. obaczysz, to Swed ma.
A kiedy taki znak, Mag. To Magnus
krola duńskiego brat trzyma.

#

Wirlandyja

Wirlandyja między Wschodem
Słońca a pułnocną plagą
leży, od Pułnocy odnoga Bałtyckiego Morza,
a ku Wschodu Słońca Nerwa rzeka w
tę odnogę wpadająca, a z jeziora Perbas
wychodząca, która graniczy z Moskwą,
otoczywa ją ku Południowi z Estlandyją,
a ku Zachodu z Haryją graniczy.
Jest tej ziemice ośm mil, która się poczyna
od końca rzeki Nerwy, graniczącej z
Moskwą, a kończy się aż pod Rewlem.
Poczynają się landwojtowstwa
albo klucze, możesz i starostwem
nazwać, miasta, i zamki w
Wirlandyjej.

+ .1. Z tey strony tey rzeki Nerwy
mocne miasto i zamek
tegoż imienia Nerwa, który był
do Liffland kluczem. A z onej,
moskiewski zamek Iwanogrod na
samym brzegu leżą. Landwojtowstwo.
+ .2. Nowy Zamek. też nad Nerwą
leży, przy jezierzce Pejbasie.
+ .3. Tolsburg. Zamek nad odnogą

wyszej pomienioną, a prawie w puł
drogi między Nerwą miastem
a Rewlem leży.

+ 4. Wesenborch. Zamek i klucz.

+ 5. Bercholm. Zamek biskupa rewelskiego.

W tymże powiecie wirlandckim
dwa slacheckie zamki.

+ 6. Ass. Robertow z Gilzen.

+ 7. Est. Bernharta Taube.

Tu nie oznajmuję ani wypisuję komor,
to jest, dworow, ani mniejszych
urzędow, którą wszystkie ziemice ze wszystkimi
kluczami, starostwy, miasty,
zamkami, dworami i wszelakimi
urzędami, tak wielkimi, jako małymi, zapamiętały
Moskwicin naprzeciw przykazaniu
bożemu i prawu świeckiemu
posiadł. A Panie Boże daj, o co sie mamy
ustawicznie modlić, i sami sie do tego
z pilnością przyczynić, iżeby Jego Krolewska
M. tego gwałtownika prawa
bożego i ludzkiego, a rozlewcę niewinnej
krwie Chrześcijańskiej mógł potłumić.

#

Jerweńska Ziemica.

S. Jerweńska ta Ziemica leży
miedzy Wirlandyją a Haryją i jest
tak, jako Żuława żyźna. Poczytają
jej być siedm mil wzdłuż, a sześć
wszerz, a tylko ieden zamek główny
Wittenstein, okrom dworow,
folwarkow, ziemian etc. zamyka
w sobie. Ten powiacik w mocy Jego
K.M. polskiego etc. za podaniem
ich własnym był. Ale gi Szwed pod
zakryciem z krolem J.M. polskim nieprzyjaźni
usidlił. A tak podług prawa
boskiego i świeckiego Jego K.M.
przysłucha.

#

Harieńska Ziemica.

Harieńska Ziemica iest wzdłuż
szesnaście mil, a wszerz ośm. Tę ziemice
z Wirlandyją, za księstwo poczytają.
To miasto, zamki, okrom dworów
rozmaitych, i folwarków etc. w
harieńskim powiecie leżą.
S.1. Rewel. Nadobne miasto i zamek,
na którym pan Henrych Donin
starostam miał być. Należy
krolowi Jego M. polskiemu, ale go
za czasu pokoju, i przyjaźni s krolem
J.M. polskim, w niebytności
pana Duninowej, Szwed nieodpowiednie
posiadł.

S.2. Badis. Znamienity Klastor,
ktory tymże sposobem Szwed otrzymał.

+ .3. Fegfeur. Zamek był biskupa
rewelskiego.

#

Estlandyja albo Estonija
księstwo.

To księstwo, ty miasta, zamki,
kontorstwa, opuszczając dwory, folwarki,
zamyka w sobie.

+ .1. Lais. Zamek.

2. Operpal. Krola J.M. polskiego
lud wypalił. Pusto leży.

+ .3. Felin. Miasto i zamek. Kontorstwo
było. Miasto wypalono,
a zamek wespołek z mistrzem liflandckim
Wilhelmem Furstembergem,
jegoż własni landknechtowie
Moskwicinowi wydali.

4. Tarnest. Naszy zowią Taurus.

Oświecone książę pan Mikołaj Radziwiłł,
z łaski bożey dubińskie i bierzyńskie
książę, wojewoda wilenski, kanclerz
Wielkiego Księstwa Litewskiego, etc.
imieniem krola Jego M. polskiego zburzył.
Pusto stoi.

+ .5. Talckoffen. Zamek.

K.P.6. Karxhaus.

K.P.7. Helmet. Zamki K.J.M. polskiego

K.P.8. Rugen.

K.P.9. Parnawa. Miasto i zamek, tuż
nad morzem. To miasto i zamek, J.

K.M. polskiemu przez jednostajne
krzyżackie podanie prawnie przysłucha.

Przy tym miejscu i zamku płynie
źródło, ktore Parnawskim Źródłem zowią.

Z zoney tedy strony tego źródła już
w wikeckiej ziemicy, urodzonego, a Jego
Krolewskiej M. sługę wiernego, pana
Henricha Dunina, nieszczęśni Szwedowie
postrzeleli, Panie Boże mu bądź
miłościw. A tego znamienitego rycerza
bogomyślne, a J.K.M. wiernie służące
braty, jako pana Achacyjusa i pana Jabrama
ku ści i chwale swej świętej, a ku
wiernej Jego K.M. posłudze, racz na
długie czasy szczęśliwie zachować.

#

Wicka Ziemica albo

Wikecka.

Wicka ziemica nad morzem
ku Pułnocy leży. Rozumiem iż tego
powiatu sternaście mil wzdłuż, a dwanaście
wszerz jest. Ten sie krolowi duńskiemu
był poddał, ktory książę Magnus

imieniem brackim trzymał. Ale go potym
Szwed dostał. Ta ziemica przysłuchała
do biskupstwa ozelskiego. A ty w niej
miasta, zamki, kontorstwa, opuszczając
dwory, folwarki, są.

S.1. Haspel. Zamek główny i tum.

Ten zamek Szwed gwałtownym
sturmowaniem, i strzelaniem
przymusił, iż się musiał poddać.

MAG.2. Lode. Ten zamek księżę kurlandckie

MAG.2. Lode. Ten zamek księżę kurlandckie
od Szweda obronił, i kilka mu wielkich
dział odbił. Ale gi snadź Szwed znowu
był obległ.

S.3. Leal. Kontorstwo. Zamek i panieński
klastor, tego kontorstwa albo państwa,
połowica do biskupstwa ozelskiego,
nad którą księżę Magnus był, a
połowica mistrzowi przysłuchała.

4. Fickel. Uksolow zamek, który Moskwa
wypaliła. Pusto stoi.

5. Werder. Nadobny był zamek Uksolow
przy Zundzie. Ale go Krzyżacy zepsowali.

6. Feliks. Mały zamek, milę od Fickel,
ku Padyszowi leżący, od Moskwy wypalony.
Pusty.

#

Ozel wyspa na morzu.

Ty sam państwa tey wyspy.

MAG. Arnsburg. Należy ku wickiemu powiatu.

Biskupstwo, ktore księżę Magnus
z strony brata swego krola Duńskiego
trzyma.

MAG. Sonnenburg. Barzo bogaty klucz.

Krzyżacy gi krolowi duńskiemu poddali,
imieniem iego księżę Magnus trzyma.

#

Liflandcka albo Ledtlancka

ziemia.

Poczynają się miasta, zamki, kontorstwa,
klucze, opuszczając dwory rozmaite
i folwarki, w tey ziemi.

+ Marienburg albo Margeburg

kontorstwo było.

2. Adzel. Pięć mil od Tcickaten leży. Moskwa
gi wypaliła. Pusty.

K.P.3. Ermes. Cztery mile od Felina ku
Parnawie.

K.P.4. Burttnich. Zamek.

K.P.5. Wolmen. Miasto i zamek. Tu ostatni
mistrz, z dworem swym rad przemieskiwał.

K.P.6. Aries. Zamek.

K.P.7. Segewolt na ziemskie marszałstwo

8. wespolek z Lewburkiem, Mittaw, 9. Georgenburgem,

i Schoen zamkami bywał,
i na tych pięć zamkach własne urzędniki
marszałek miewał. Teraz są ty
zamki pod krolem J.M. polskim.
K.P.10 Newenhul, albo Newenmil.
Wierna wysługa sławney pamięci pana
Henricha Dunina.
K.P.11. Dinamunt. Zamek, na ktorym był
slachetny a znamienity rycerz, pan
Stanisław Wąsowic starostą. Człowiek
zacny i bogobojny.
K.P.12. Riga. Miasto mocne i wielkie, gwałtownym
wałem miasto i zamek obtoczony
i dobrze obwarowany. Ten bywał
główny zamek liflandckich mistrzów.
Teraz go trzyma imieniem Jego
K.M. księżę kurlandckie.
K.P.13. Kircholm. Zamek.
14. Rodenpeus. Zamek od Moskwy wypalony,
teraz pusty.
K.P.15 Nittaw. Zamek miedzy Wendam a
Rugą.
K.P.16 Seswegen.
K.P.17 Georgenburg. Zamek miedzy Aszeradem
a Linewardem.
K.P.18 Lewburg.
K.P.19 Ascheradt. Zamek i kontorstwo.
K.P.20 Duneburg. Zamek i kontorstwo.
K.P.21 Rossiten landfojtowstwo.
K.P.22 Ludsen albo Ludle. Klucz.
K.P.23 Luden. Zamek ślachcicow s Plattenburku.

Okrom jednego zamku, wszystkę tę
liflandcką ziemię krol Jego M. polski
ma. A Panie Boże daj, żeby i tego za pomocą
bożą, a czujnością naszą, co narychlej
krol Jego M. dostał.

#

Semigalija teraz księstwo.
Semigalija ziemica leży miedzy
Liflandyją a Kurlandyją, a ku Południowi
litewskie księstwo przyległo. A
teraz ją z Kurlandyją, oświecone a cnotliwe
książę, pan a pan Gottard Kettler
z przejrzenia bożego, a z łaski Jego
K.M. lennym prawem trzyma.
W semigalskiej ziemicy albo księstwie
żadnego miasta niemasz. Tylko ty
zamki, klucze, kontorstwa. Dwory,
folwarki rozmaite opuszczam.
1. Seleburg. Zamek i klucz.
K.P.2. Bausko albo Bausenborch. Zamek.
3. Dobelein albo Doblin. Zamek i
kontorstwo.
4. Mitaw. Zamek.

#

Kurlandyja teraz

księstwo.

Kurlandy od Północy morze

przyległo. Ku Południu żmódzka

ziemia. A jest teraz księstwo krola Jego

M. polskiego, jako i Semigalija lenne,

to jest, krol J.M. polski, etc. etc. panem

i najwyższą zwierzchnością po

Panu Bogu tych księstw jest. A książę

tych księstw jest J.K.M. hołdownikiem

lennym. A Panie Boże day, iżeby znamienite

Wielkie Księstwo Litewskie z sławną

od wiekow Koroną Polską jedność

braterską co narychlej wzięło. A

jednostajną mocą pomagali sobie wiernie

takowych drogich kamieni szukać: ku

ćci i chwale bożej i ku wiekuistej zobopolnej

sławie samych i potomków ich.

A ty są miasta, zamki, kontorstwa,

klucze, okrom dworow, folwarkow,

w kurlandckim księstwie.

1. Newburg. Zamek na litewskiej granicy

2. Frawenburg. Zamek.

K.P.3. Schruden.

4. Hasenpot. Zamki.

5. Durbin.

6. Grubin klucz. Przysłucha teraz jasno

oświeconemu a prawie świętobliwemu

panu a panu Wojciechowi z łaski bożej

margrabi brandęburskiemu, książęciu

pruskiemu, etc. etc. memu miłościwemu

panu i dobrodziejowi. Ktoremu

Panie Boże daj to wszystko, o co twej

świętej miłości żąda. A racz iego serce

miłościwe naprzeciw mnie wiernemu

starodawnemu słudze wzbudzić.

7. Alswangen. Zamek.

8. Winda. Miasto i zamek, i kontorstwo

było

K.P.9. Goldingen. Zamek i niemały powiat

albo klucz.

10. Sabel albo Zabel. Zamek.

11. Candaw. Zamek i klucz.

12. Tuckum. Zameck.

#

Arcybiskupstwo Rickie.

Arcybiskupstwo Rickie krolowi

Jego M. polskiemu etc. ze wszystkimi

miasty, zamkami, kluczami, starostwy,

kontorstwy, dworami, folwarki

etc. przysłucha. A tego państwa imieniem

krola Jego M. jasno wielmożny

pan a pan Jan Chotkiewicz, Pan na

Skłowie i Bichowie. Starosta Księstwa

Żmodzkiego, najwyższy marszałek
Wielkiego Księstwa Litewskiego, wielki
hetman liflandcki, plotelski i telszowski
dzierzawca administratorem jest.

Panię Boże daj we szczęściu
na czasy długie.

K.P.1. W Rydze murowany dwor, gdzie
arcybiskup, kiedy bywał w Rydze, mieskiwał.

K.P.2. Uksul. Zamek nad Dźwiną, cztery mile
od Lenwarda, a dwie od Kirchholmu.

A ty też dwa zamki nad Dźwiną leżą.

K.P.3. Kockenhausz. Miasto i główny arcybiskupstwa
zamek był.

K.P.4. Kreutzburg.

K.P.5. Landon. Zamki.

K.P.6. Seswegen.

K.P.7. Schaneborg.

K.P.8. Fillack albo Marienhausen.

Zamek leżący przy granicy moskiewskiej
na jeziorze. Do tego zamku, jest długi
z balk albo drzewa składanego most,
bez palow. Tego mostu części niektóre
może pospołu na noc albo gdy tego jest
potrzeba zwieść.

K.P.9. Serben albo Seruen. Zamek.

K.P.10 Konnenburg. Główny zamek a
otworzyste miasteczko.

K.P.11 Smilten. Zamek od Moskwy złupiony,
i do gruntu wypalony. Pusto stoi.

K.P.12 Lemzel.

K.P.13 Treiden. Ty dwa zamki przysłuhały księżęciu Chrystophowi.

K.P.14 Cremon. Zamek kapitulny.

K.P.15 Somel albo Santzel. Zamek na
rycką dziekaniją.

K.P.16 Dalen. Na probostwo.

K.P.17 Wansel. Dwor księżęcia Chrystopha
był. Dwie mili od Lemze ku Wendzie.

K.P.18 Salis. Dwor księżęcia Chrystopha
też był, dziewięć mil od Parnawy
ku Rydze.

Zamki ślacheckie pod J.K.M.
polskim etc. w Arcybiskupstwie
Ryckim.

K.P.1. Nochrossen. Od Lemzy trzy mile, a
cztery od Pirkola.

K.P.2. Rosenbeck.

K.P.3. Mayan.

K.P.4. Pirkel. Otow von Ungern 3. mile od Salis.

K.P.5. Roppe.

K.P.6. Nabbe. Od Lemzy dwie mili, ku Rydze.

K.P.7. Erle.

K.P.8. Berson albo Berzoe.

To osobliwe państwo Panie Boże
daj, iżeby Jego K.M. wierne było, jakoż

jest. A J.K.M. o nim, jako chrześcijański
a rycerski król, pilną pieczę z swą
wierną radą miał. Bo o te sie tak okrutny
Moskwicin, jako odmienny Szwed pilno
starają, jakoby je poźrzeć mogli. A tak
Panie Boże daj J.K.M. z wierną radą
jego czujność w tej mierze. A daj uznanie
wszystkim nieprzyjacielom.

#

Biskupstwo Derptskie.

1. Falckenaw. Klastor znamienity od
Moskwy wypalony. Pusto stoi.
- + 2. Derpt. Miasto i zamek tego biskupstwa
główne.
- + 3. Werpech. Zamek.
- + 4. Kyrrempe. Zamek.
- + 5. Olenthorn albo Detorn.
- + 6. Newhaus.
- + 7. Odenpel. Stary zamek.

W tym biskupstwie
ślacheckie zamki.

- + 1. Olzen.
- + 2. Kanelicht.
- + 3. Rauden.
- + 4. Kunktal albo Rogental.

Ten przysłuchał ślachcicom z Tizenhausen.

To wszystko państwo okrutny Moskwicin
posiadł i niesłychane w nim
okrucieństwo tak nad męszczyzną, jako
białymi głowami, wdowami, mężatkami,
pannami i dziećmi naprzeciw
Panu Bogu stroił. A tak czas by sie nam
ocucić a temu okrutnikowi niewinny
lud, bracią naszą, z rąk jego krwawych za pomocą
bożą a zgodą jednostajną wyrwać.

Który bogobojny uczynek Pan
Bog wdziecznie przyjmie, i sam tam wodzem
będzie. A nam i potomkom u rozmaitych
narodów naszym przezeń
wiekuistą chrześcijańską sławę zjednamy.

#

Biskupstwo Kurlandckie.

Ty zamki przysłuchają
ku niemu.

1. Pilten.
2. Edwalen.
3. Hasenpot. Na probostwo kurlandckie ty dwa zamki były.
4. Angermunde.
5. Dondangen.
6. Newhaus.
7. Amboten.

Ty siedm zamkow jasno oświeconemu
panu a panu Magnusowi z łaski
bożey królowicowi duńskiemu, norwejskiemu,
wandalskiemu i gockiemu.

Książęciu sleswickiemu, holsteńskiemu,
stirmarskiemu i dytmarskiemu.

Biskupowi ozelskiemu, wiekieckiemu,
i kurlandckiemu przysłuchają.

#

Liflandckie tedy państwo ty wszystkie
ziemice, powiaty, kontorstwa, landfojtowstwa,
klucze, miasta, zamki, arcybiskupstwa,
biskupstwa, dwory

wyższej opisane zamykało w sobie. A
było tego państwa, a mogę nazwać krolestwa,
wzdłuż dziewięćdziesiąt i pięć

mil. A wszere poczytając z morzem temu
państwu przysłuchającym mało co
mniej. Od Wschodu Słońca graniczy
z Moskwą. A od Zachodu morzem
z Gotlandją. Od Południa z Litwą i
z Żmodzią, i nieco ku Zachodu z Prusy.

Od Północy morzem albo odnogą
morską z Swecją i Filandyją. A Panie
Boże daj iżeby Jego K.M. za tym
znamienitym przystępem sam z swemi
poddanymi to państwo wszystko z pomocą
bożą a naszą czujnością opanował.

O co wszyscy Pana Boga
prosić ustawicznie mamy. A sami się
też do tego z jednostajną wolą i mocą
mamy mieć. Amen aby się tak stało.

A ma to państwo w sobie poczytając
główne zamki z niższymi pospołu,
podług mej wiadomości

sto i dziewięć
zamek, okrom
miast.

Tribue Domine successum et orname
sapientia.

M.Q.D.R.